

Шановному S. E.

Присвячую і дарую Вам це оповідання.

Геннадій. Кривава Коляда

Гори і долини, і високі могили були посріблені сяйвом повного місяця, який засліплював безліч малих зірок, лише найяскравіші сузір'я мерехтіли на темній безодні зимового неба, а крім того червоне око Ареса спостерігало з вишини за рухами немолодого воїна. Місячний промінь спалахнув по лезу важкого меча, земля здригнулась, далекі зорі наблизились, холодний морок став прозорим, Воїн похитнувся, затремтівши, десниця не втримала меча.

Погляд воїна-чаклуна пронизував темряву, заглиблювався у далечінь степів півдня. Він побачив їх і зрозумів, чому немає спокою. Темні обличчя, безліч коней, у важких казанах готують вечерю, полум'я виблискує на бронзових нашивках шкіряної броні, але хто ж повірить, що степовики прийшли зимою, споконвіку ніхто й не пригадає такого.

Він прокинувся від холоду, темне поле наповнив пронизливий вітер, серед пагорбів височила срібна велетенська постать. Громовим раскатом почулись слова велетня-привида:

- Підготуй ратників!

Старі люди розповідали, що він народився через три тижні після Коляди. Коли йому виповнилось тридцять років, Роден очолив похід проти сколотів, який прославив його, бо він повернувся з багатою здобиччю, а з його дружини ніхто не загинув, не було навіть важко поранених. Родена поважали волхви і кудесники, як рідного батька любили ратники.

Як усі межани, він мав довгі вуса і довге волосся, які були в нього темними, мав також чорні очі, і мабуть від його очей поширилась думка серед межан, що темні очі мають чарівну силу. Стосується це, звісно, не темношкірих греків чи жовтоликих касогів, а своїх же межан, серед яких людей з темними очима було завжди дуже мало. Чорні очі чужинців мали ворожу силу, і якщо комусь здавалось, що на торжищі хтось "погано" подивився на нього, зразу ж біг до волхвів пристріт відмовляти. Темні очі своїх мають "справжню" силу, межани вірять у це до цього часу.

Розповідають як правду, що Роден вмів перетворюватись у величезного чорного вовка. Іноді від уходив з дому і не повертався по декілька днів, тоді жінки пошепки казали, що Роден, мабуть, знову став вовком і рискає десь у полі чи в лісі. Роден став воєводою, коли йому виповнилось 50 років. Він був скупий на слова, і ніколи не говорив багато, але складав дивні пісні, які співають і до сьогодні.

В той рік зима видалась теплою, невеликий сніг випав наприкінці листопаду і зразу ж розтанув. Три довгих сірих тижня небо було затягнуто хмарами, чи дощ накрапував, чи стигла морось пронизувала до кісток. Лише за чотири дні до Коляди хмари розвіялись, морозне повітря наповнилось холодним подихом зими.

З першими променями сонця воєвода Роден повернувся до Зуброва-городища і

зразу ж розіслав збирати військо. Важко це було робити за день до великого свята. Багато хто з мужів вже добряче сьорбнув питва, готуючись до Коляди, деякі застрягли на полюванні, а були й такі, що ховалися по домівках, вважаючи, що воєвода шуткує. Навіть Яромисл, князь межан, і той не повірив у можливість загрози, хоч завжди прислухався до слів і порад воєводи. "Роден бо насміхається над нами, які то можуть бути вороги на Коляду?!" - відповів він парубку, який приїхав у Княж-городище.

Коли сонце вже схиялось до обрію, виявилось, що немає навіть трьох сотен ратників, відгукнулись на заклик воєводи переважно жителі Зуброва-городища. Глянувши на них, Роден зрозумів, що брати їх з собою - все одно, що вести на загибель, а коли ж повернуться дозори, які він вислав на південь, все одно військо зібрати не вистачить часу.

- Святкуйте, браття, - суворо промовив воєвода, - але ж не пийте багато, за два дні битися будете.

До ночі повернулись дружинники, яких Роден послав збирати військо, їм було соромно дивитись йому в очі, бо майже не привели ратників. Коли вони всі сіли за довгий стіл, накритий святковою скатертиною, воєвода підняв чашу квасу, який був найміцнішим напоєм вечері.

- Вип'ємо квасу, друзі, бо ж битися будемо через добу. Слава Перуну!
- Навіки слава! - відгукнулись дружинники, підіймаючи свої чаші.
- Всього півсотні нас, але кожен з вас по силі і вмінню як десять рядових. Вирішив я, браття, лише вас взяти до першого бою. На день треба затримати ворогів, за цей час військо збереться.
- Скільки ж їх там? - не втримався наймолодший білявий парубок Дарко.
- Здається, тисяч п'ять, - відповів Роден, і чомусь посміхнувся.

Невелике плем'я межан споконвіку займало землю між річками Рось і Славутою-Дніпром. Славились вони тим, що ніколи не бігли від ворогів, ніколи й нікому не платили данину, але зустрічали ворога із зброєю в руках. Саме тому їх частіше обходили стороною степовики з Дикого Поля, які навіть боялися дивитись туди, де жили межани. Багато хто намагався перевірити гострі їх мечі, а от повернутись живим мало кому вдавалось.

- Не тужить, браття, Перун допоможе. Не було ще в світі такої сили, щоб межан подолала. Вип'ємо за Коляду міцного питва, по ковтку на кожного. Принесіть срібну чашу мого діда, наповніть її до края хмільним. Пам'ятаєте, я завжди казав, що має вона чарівну силу.

Дарко підніс воєводі срібну чашу, на якій були зображені дві перехрещені блискавки. Роден підвівся, і всі присутні зробили те ж саме.

- Допоможіть нам, батько Перун! - голосно промовив воєвода, - Всі ми - діти твої. Дай нам сили своєї часточки. Дай силу блискавки! Дай силу грому! Дай міцність дуба! Ворогів же самі повбиваємо. Слава Перуну!
- Слава Перуну! - гаркнули воїни.

- Слава Сварогу! Слава Роду! Слава Перуну! - вже тихіше промовив він, обернувся до печі, що була за його спиною, і подарував вогню декілька краплинок хмільного питва. Зробивши ковток, він передав чашу Істру, немолодому вже дружиннику,

який сидів ліворуч від нього, той, ковтнувши, передав далі, і, обійшовши всіх, чаша повернулася до воєводи. Саме тут усі помітили, що Дарко не зайняв свого місця, і ще й досі стоїть поруч із Роденом. Він випав з кола, погана прикмета.

- Допивай до дна, - сказав воєвода, передаючи йому чашу, - ти залишаєшся з рядовими. Буде допомога Істру, він теж залишається, треба ж комусь керувати ними.

Виспавшись досхочу, Роден поїхав на Перунове капище, яке знаходилось неподалік від Княж-городища, але проїхати вершнику туди було неможливо, бо з усіх боків навколо капища були глибокі яри, непроглядний ліс був перегороджений засіками, так, що навіть пішки чужинець навряд чи туди зміг потрапити, не знаючи дороги, але усі межани з дитинства знали стежки до священного місця, тому воєвода дійшов туди швидше, ніж Дарко, який залишився біля коней, встиг розгорнути сніданок і поїсти.

На галявині, де знаходилось капище, майже не було трави, бо тут часто збиралось багато людей, і людські ноги не давали зелені піднятися. Почорнілі від часу, вирізані з дуба зображення нав'їв дивились на схід. Галявина була оточена правдавними дубами, одному з них було більше тисячі років. Саме біля нього і знаходилось житло волхва Межислава, якому було вже за 90 років, але він не втратив ані краплинку мудрості, та й на здоров'я не скаржився. Коли Роден вийшов до галявини, Межислав стояв поруч із зображенням Рода і усміхнувся йому, так, ніби вже довго чекав його. Волхв мав довгу сиву бороду, довге біле волосся було перетягнуто ремінцем із сиром'ятної шкіри.

- Слава Перуну! - привітався воєвода, піднявши праву руку, - Доброго здоров'я!
- Слава Перуну! Бувай і ти здоровий! - відповів Межислав, яскраві блакитні очі якого ніби спалахнули вогнем.

Підійшовши ближче, Роден вклонився перед Сварогом, доторкнувшись десницею до землі. Він подивився на з дитинства знайомі образи нав'їв. Зображення їх було схематичним, навіть грубуватим, бо ж навія не можна собі уявити, як живу людину. Дуже тонкі, як гілочки, руки, розмиті обличчя, може хтось чужий подумав би, що майстер не вмів різати по дереву, але по краю тягнуться переплетіння трав і дерев, квітів, блискавок, магічних знаків.

В центрі стояв Сварог, найперший з нав'їв, його зображення було вищим від інших, а по низу тягнувся візерунок, у якому було сплетіння вогняних пелюсток. Праворуч від Сварога стояв Род, а ліворуч - його сини - Перун, Одін і Водан. Межани більше за всіх нав'їв шанували Перуна, від якого походили їх батьки, декілька сімей готів, які давно вже жили на межанській землі, і їх вже сприймали як своїх, приходили на капище вклонитися Одіну. Позаду від вищих нав'їв стояло багато молодших нав'їв, здебільшого це були наймогутніші прашури межан, які жили у прадавні віки.

- Давно вже не був, - проказав волхв, коли Роден підійшов до нього і потиснув йому руку.

- Давно, а чи зможу прийти ще раз?

- Молоді дівчата вірять у долю. Я розкладав камінці на тебе - але не можу сказати, що на тебе чекає. І моя провина є - не відчув біду, не попередив, може, старий я вже, а хто молодший - ще не відчуває.

- Я піду один з дружиною, може зупиню їх на день. Чи встигнуть військо зібрати, ось що мене непокоїть.
- Встигнуть, я з самого ранку послав молодих кудесників по селах і городищах. Завтра зранку військо буде біля Зуброва-городища, як ти і запланував.
- Я загину?
- Не страшно загинути, страшно безсмертя загубити. Маєш двох дочок, сина і онука. Якщо б не наважився ворога зупинити, що б з ними сталося, страшно й гадати.
- Я приніс дари, - пригадав воєвода і зняв з плеча торбину, - тут свіжий хліб і все інше, а ще срібна чаша мого діда, треба посвятити її Перуну.
- Поклади біля Перуна і поспішай, бо бачу, що поспішаєш. Я зроблю жертву.

Синя смуга хмар над західним обрієм передвіщала сніг. Дозори повернулись під вечір, повідомивши, що не менш, як п'ять тисяч степовиків зупинились на відстані денного переходу. Роден оглянув тих, кого брав з собою, разом з ним сорок вісім досвідчених воїнів.

- Вони ніби-то схожі на касогів, але точно не касоги, - розповідав втомлений Дивовіт, старший з чотирьох дозорних, яких воєвода посилав подивитись на ворогів, - таких я ще ніколи не бачив, озброєні переважно списами, броня слабка шкіряна, на голові хутрові шапки. Дозори свої далеко не відсилають, на п'ять стріл, не більше.
 - Сідайте за вечерю, друзі. Ви ж бо свято зустрічали на морозі, попоївши гарячого, може сили більше буде. Спати ви й сьогодні не будете. Дивовіт поїде до князя, розповість йому, що бачив, інші ж скликайте військо.
- Роден вийшов з дому, глянув на зорі, може останній раз, хто знає.

Ще до світу зібрались дружинники на березі Росі, кожен провів ніч з жінкою, поцілував дітей, кожен готовий загинути, але зупинити ворогів. Роден повів їх лісом, може, сучії пацюки таки вислали дозори, а головна зброя межанської дружини - несподіваність. Темні хмари затягнули небо, пішов сніг. Воєвода зупинився на горі, звідки відкривались усі підступи до Росі. Узлісся сховало бійців. Пополудні вони побачили хижих мандрівників, які розтягнули свої загони і зовсім не були готові до бою.

- Наскочимо, коли пройдуть перші дві сотні, - наказав Роден, виймаючи меч, - робимо раптовий удар і повертаємось сюди ж по цьому ж схилу. Пройде не менше години, поки вони прийдуть до тям і самі зможуть напасти на нас, а там вже буде, що буде.

Налетів вітер, почалась справжня хуртовина. Коли вороги проходили під горою, вони не придивлялись, чи не сховались десь ратники, думали більше, як сховати очі від крижаного вітру, саме тому лише в останню мить збагнули, що на них летять озброєні межани. Перша кров ворогів червоніла на снігу, темні тіла впали на землю. Дружина Родена пронеслась як блискавка, побивши і розсяївши ворогів. Вони повернулись на гору, залишивши не менш, як дві сотні посічених степовиків, ніхто з своїх не постраждав, навіть воєвода здивувався.

- Добряче ми їм встромили! - чи то засміявся, чи то проголосив він, змахнувши закривавленим мечем.
- Може, ще раз, поки падло не отямилось? - запитав Одар, який опинився поруч із

Роденом. Одар був двоюрідним братом воєводи і не поступався йому ані силою, ані розумом, але був трохи молодший.

- Чому б ні, брате! Розгортаємось і вдаримо ще раз!

Другий наступ був жорстокішим. Одар загинув першим, ворожа стріла поразила його в шию, але степовики так і не встигли згуртуватись. Втративши біля трьох десятків, вони розбіглися, а межани знов повернулись на гору. Двоє були поранені, Одар залишився в долині.

- А зараз готуємось до справжнього бою, - воєвода прикрив очі рукою.

Довго готувались вороги до наступу, але знову змушені були відступити. Здавалось, весь ліс був наповнений скаженими межанами. Залишивши мертвими півтори сотні бійців, степовики побігли, навіть не зрозумівши, що з ними продовжують битися лише дванадцять межан. Насправді ж живих ще залишалось тринадцять, але Радивой, син Одара, був важко поранений, він загинув невдовзі на руках воєводи.

- Ми зробили те, що повинні були зробити, - сказав Роден, закривши йому очі., - Істр, мабуть вже й зараз має військо, є кому зустріти це кляте стерво.

Старі люди казали, що під час другого наступу Роден перетворився на величезного вовка, він був такий лютий і страшний, вразив так багато ворогів, що сучі падлюки знову ж таки вимушені були відступити. Межан залишилось семеро і всі вони готувались прийняти смерть, як належить кровним воїнам, але вороги повернулись і пішли геть засніженим шляхом.

Затихнув вітер, м'який сніг засипав тіла загиблих. Ніч темна, кривава Коляда. Роден розклав багаття, на якому смажили конину ті, хто залишився в живих. Тут їх знайшов Істр з військом межан, саме в цю ніч Родена проголосили князем землі межанської.

Давно це було, нащадки Родена не завжди можуть пригадати ім'я його, але якщо прийдуть лихі часи, кожен з них повинен стати вовком і відвернути біду, якщо, звісно, захоче, і зможе.

Князь Огін